

VA PLAN ÅLAND 2025–2030

15.5.2025

INTRODUKTION OCH LÄSANVISNING

Inledning

VA-situationen i Norden står inför många framtida utmaningar och Åland är inget undantag. Föråldrad VA-infrastruktur, ökade krav på miljöskydd och risker med framtida klimatförändringar och förändrade nederbördsmönster ställer krav på långsiktig planering samt hållbar resurshållning.

Vatten och avlopp (VA) är en stor del av de samhällsviktiga funktionerna och det är avgörande att VA verksamheterna kommer in i ett tidigt skede när det tas fram utvecklingsstrategier, planering och lagstiftning. En hållbar hantering av VA är avgörande för att skydda miljön och människors hälsa. VA ska vara säkert, tillgodose samhällets behov, vara en del av den cirkulära ekonomin, inte bidra till övergödning eller sprida föroreningar och samtidigt vara klimatrezilient.

VA-frågor är komplexa med en stor bredd av berörda parter och kommunernas situation för VA-tjänster ser olika ut. Tillgång till rent dricksvatten och fungerande avlopp är något som människor i Norden förväntar sig att ska fungera varje dag. För att säkerställa att det också fungerar i framtiden krävs åtgärder. En stor del av infrastrukturen är föråldrad och behöver ersättas, samtidigt som systemet måste anpassas till förändrade konsumtionsvanor, befolknings placering och klimatförändringar. Ny infrastruktur har en livslängd på 50–100 år och ska kunna möta framtidens behov för att inte bli föråldrad i förtid.

Övergripande mål VA

Ett hållbart VA-system ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer.

VA-Plan

VA-planen är uppdelad i fyra delar:

Del 1. VA-policy

Del 2. VA-åtgärdsplan

Del 3. VA-översikt

Del 4. VA prognos 2050

Vatten- och avloppspolicyn (VA-policyn) syftar till att beskriva strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. Den utgör därmed underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor för VA-huvudmännen, kommunerna och landskapsregeringen.

VA-policyn tillsammans med VA-översikten utgör grunden för utformning av VA-åtgärdsplanen.

För att få en översikt av nuläget för VA-situationen så har uppgifter samlats in för avloppsvatten, dricksvatten, dagvatten, enskilda avlopp, enskild vattenförsörjning, ekonomi, vatten- och reningsverk. Det finns dock brister i det insamlade materialet så det kan konstateras att

översikten inte är helt komplett, men ger en tillräcklig bild av hur situationen ser ut idag. VA-översikten tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplan.

VA -åtgärdsplan 2024–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA -handlings- och åtgärdsplaner. Åtgärdsplan är en planering av olika typer av handlingar (åtgärder) som man planerar att ska vara genomförda under en viss tidsperiod. Syftet är också att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska genomföras och vem som ansvarar för genomförandet.

En tydlig VA policy samt VA åtgärdsplan möjliggör att kommunerna lättare kan ta fram kommunala VA åtgärdsplaner som tar hänsyn till lokala förutsättningar men ändå uppfyller de gemensamma målen för VA Åland.

VA planen fungerar som ett gemensamt beslut om hur framtidens VA ska fungera på Åland möjliggör fler samarbeten som kan underlätta att uppnå målen i Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda.

Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda

VA-planen fokuserar främst på att uppfylla följande mål i agendan:

Mål 3-God vattenkvalitet.

Mål 4 Ekosystem i balans och biologisk mångfald

Mål 6 Kraftigt minskad klimatpåverkan

Mål 7-Hållbar konsumtion och produktion.

Läsanvisning

Varje del av VA-planen har i princip samma 11 rubriker så att det ska vara enkelt att följa hur det ser ut i dag, vilka mål som satts, hur det kan åtgärdas och hur framtidens utmaningar ser ut.

1. Miljö, hushållning och kretslopp
2. Organisation och ansvar
3. Information och kommunikation
4. Samhällsplanering
5. Ekonomisk hållbar utveckling
6. VA inom verksamhetsområde
7. VA utanför verksamhetsområde
8. Utbyggnad av allmänt VA
9. Dagvatten
10. Nöd- och reservvatten samt beredskap
11. Brand- och släckvatten

Bakgrund

Ålands lagting beslutade år 2015 att finansiera arbetet med en VA-plan för Åland. Ålands Vatten Ab tilldelades 2015 mandat från Ålands landskapsregering att ta fram en VA-plan för hela Åland i samarbete med kommunerna. VA planen godkändes 2018.

2022 tog Landskapsregeringen beslut om att revidera VA-planen och gav uppdraget till Ålands Vatten/VA-samarbetet. Processen för att revidera VA-plan Åland har genomförts under 2023–2025 av en projektgrupp underställd VA-samarbetets styrgrupp. Arbetet har förankrats genom möten, studiebesök och remisser till kommuner, vattenbolag, ÅMHM, Landskapsregeringen och övriga berörda.

Den första VA-planen fokuserade på nuläget och VA-policy medan åtgärdsplanen var ganska generell. I denna process har fokus lagts främst på policy, åtgärdsplan och prognos 2050.

Projektgruppen har bestått av:

Sofie Dahlsten, VA utvecklare/koordinator VA-samarbetet, Ålands Vatten

Christian Nordas, VD Ålands Vatten/Norra Ålands avloppsvatten

Gunnar Westling, miljöingenjör, Ålands Landskapsregeringen

VA-samarbetets styrgrupp har fungerat som styrgrupp för projektet.